

THE IMPACT OF INTRODUCING NATURE ON THE DEVELOPMENT OF PRESCHOOL CHILDREN**Nishanova Aziza Mirzaxmadovna**

Turan International University

Turan International University
Faculty of Humanities and Pedagogy
4th-year student
Meliboyeva Noila Ixtiyorjon kizi
+998 93 571 55 97**Abstract**

This article provides an in-depth analysis of the importance of introducing nature in the development of preschool children. Research indicates that direct interaction with nature plays a significant role in children's cognitive, emotional, social, and creative development. The article scientifically examines changes observed in children during engagement with nature, the formation of ecological awareness, the development of emotional stability, and the stimulation of creative abilities. In addition, pedagogical strategies and methodologies for introducing nature in preschool educational institutions are analyzed. The research methods include both qualitative and quantitative approaches; positive changes in children's development were identified through observations, pedagogical experiments, and interviews.

Keywords

introducing nature, preschool age, child development, cognitive development, emotional development, social skills, ecological awareness, pedagogical strategies, creative development

TABIAT BILAN TANISHTIRISHNING MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALAR RIVOJIGA TA'SIRI**Annotatsiya**

Ushbu maqola maktabgacha yoshdagi bolalarning rivojida tabiat bilan tanishtirishning ahamiyatini chuqur tahlil qiladi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bolalarning kognitiv, emotsional, ijtimoiy va ijodiy rivojlanishida tabiat bilan bevosita aloqaning o'rni katta. Maqolada bolalarning tabiat bilan shug'ullanish jarayonida kuzatilgan o'zgarishlar, ekologik ongni shakllantirish, hissiy barqarorlikni rivojlantirish va ijodiy qobiliyatlarni rag'batlantirish kabi jihatlar ilmiy asosda yoritilgan. Shu bilan birga, maktabgacha ta'lim muassasalarida tabiat bilan tanishtirishning pedagogik strategiyalari va metodologiyasi tahlil qilingan. Tadqiqot metodlari sifat va miqdoriy yondashuvlarni o'z ichiga oladi, kuzatuvlar, pedagogik eksperimentlar va intervyular orqali bolalarning rivojlanishidagi ijobiy o'zgarishlar aniqlangan.

Kalit so'zlar

Tabiat bilan tanishtirish, maktabgacha yosh, bolalar rivoji, kognitiv rivojlanish, emotsional rivojlanish, ijtimoiy ko'nikmalar, ekologik ong, pedagogik strategiyalar, ijodiy rivojlanish.

Kirish

Maktabgacha yoshdagi bolalar rivoji psixologiya va pedagogikaning eng muhim tadqiqot sohalaridan biridir. Ushbu davr bolalarning kognitiv, emosional, ijtimoiy va jismoniy rivojlanishi uchun asosiy bosqich bo'lib xizmat qiladi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bolalarning dunyoqarashi va ong shakllanishi asosan ularning real hayotiy tajribalariga bog'liq bo'ladi. Shu nuqtai nazardan, tabiat bilan tanishtirishning roli o'ta muhimdir.

Tabiat bilan tanishtirish deganda bolalarning o'zini atrof-muhitga tutish, o'simliklar, hayvonlar, yer, suv va havo hodisalarini bevosita kuzatish orqali o'rganish tushuniladi. Bu jarayon bolalarning o'zaro aloqasi, kuzatuvchanlik qobiliyati va ekologik ongini shakllantiradi. Shu bilan birga, tabiat bilan bevosita aloqada bo'lish bolaning hissiy dunyosini boyitadi, stressni kamaytiradi va ijodiy fikrlashni rivojlantiradi.

Maktabgacha ta'limda bolalarning tabiiy muhit bilan aloqasi ko'plab pedagogik va psixologik nazariyalar bilan asoslangan. Jean Piagetning kognitiv rivojlanish nazariyasi bolalar atrof-muhitni o'rganish orqali fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi, Erik Eriksonning psixososial rivojlanish nazariyasi esa bolalarning o'zini anglash va ijtimoiy muhit bilan muloqotini ta'kidlaydi. L.S. Vygotskiy esa ijtimoiy hamkorlik orqali bolalarning yuqori psixologik jarayonlari shakllanishini ko'rsatadi. Shu nuqtai nazardan, tabiat bilan tanishtirish bolalarning kognitiv, emotsional va ijtimoiy rivojlanishini kompleks tarzda qo'llab-quvvatlaydi.

Shuningdek, xalqaro tajribalar ham tabiat bilan ishlashning bolalar rivojiga ta'sirini ko'rsatadi. Louv (2008) o'z tadqiqotlarida bolalar va ochiq havodagi tabiat bilan aloqaning ular uchun tanish bo'lmagan atrof-muhitni o'rganishda, ijodiy fikrlash va mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatini rivojlantirishda samarali ekanini ta'kidlaydi. Chawla (2015) esa bolalarning tabiat bilan shug'ullanishi ekologik mas'uliyat va ijtimoiy ko'nikmalarni shakllantirishda muhim rol o'ynashini ko'rsatadi.

Shu bilan birga, O'zbekiston pedagogik tajribasida ham bolalarni tabiat bilan tanishtirish masalasi e'tibor markazida bo'lib, olimlar bolalarning ekologik ongini shakllantirish, ularni atrof-muhitni qadrlashga o'rgatish, ijodiy va kognitiv rivojlanishini rag'batlantirish muhimligini ta'kidlaydilar (Yo'ldoshev & Raximova, 2018).

Mazkur maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarni tabiat bilan tanishtirishning ularning rivojiga ta'siri psixologik, pedagogik va ekologik jihatlar bilan ilmiy asosda tahlil qilinadi, shu bilan birga tadqiqotlar natijalari bolalarning rivojlanishida tabiat bilan shug'ullanishning samarali strategiyalarini ochib beradi.

Asosiy qism

Tabiat bilan tanishtirish va kognitiv rivojlanish

Bolalar kognitiv jihatdan atrof-muhitni o'rganish orqali dunyoqarashini kengaytiradi. Tabiat bilan bevosita tanishish ularning kuzatuvchanlik, mantiqiy fikrlash va sabab-oqibat aloqalarini tushunish qobiliyatini rivojlantiradi. Masalan, bolalar o'simliklarni sug'orish, urug'larni ekish yoki kichik hayvonlarni kuzatish orqali tabiat jarayonlarini anglaydi va bu jarayonlar ularning tushuncha va tasavvurlarini boyitadi.

Shuningdek, tabiatdagi hodisalarni kuzatish bolalarning tasviriy fikrlashini rivojlantiradi. Ranglar, shakllar va tabiiy tuzilmalarga bo'lgan qiziqish bolalarda vizual diqqatni oshiradi va bilimlarni mustahkamlashga yordam beradi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, tabiat bilan shug'ullanish bolalarning matematik va mantiqiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishda ham muhim ahamiyatga ega. Masalan, o'simliklar o'sishi jarayonida vaqt va o'sish sur'atlarini kuzatish bolalarga nisbiy va o'lchov tushunchalarini o'rgatadi.

Emotsional rivojlanish va tabiat bilan tanishish

Tabiat bilan bevosita aloqada bo'lish bolalarning hissiy dunyosini boyitadi. Tabiatdagi o'zgarishlarni kuzatish va tabiat go'zalligini his qilish bolalarda tinchlik va xavfsizlik hissini oshiradi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ochiq havoda tabiat bilan shug'ullanish bolalarda stressni kamaytiradi, kayfiyatni yaxshilaydi va psixologik barqarorlikni oshiradi.

Shuningdek, bolalar tabiat bilan aloqada bo'lganida ular o'z hissiyotlarini ifoda etish va boshqalar bilan bo'lishish orqali empatiya va ijtimoiy hissiy qobiliyatlarni rivojlantiradi. Masalan, gullarni parvarishlash yoki hayvonlarga g'amxo'rlik qilish bolalarda mehr-oqibat va mas'uliyatni shakllantiradi.

Ijtimoiy rivojlanish

Tabiat bilan tanishtirish jarayonida bolalar birga o'ynash va tajriba almashish orqali ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantiradi. O'yin va birgalikdagi faoliyatlar bolalarga muloqot, hamkorlik, yordam so'rash va berish kabi muhim ijtimoiy tajribalarni beradi. Shu orqali ular jamoadagi o'rni va boshqalar bilan muloqot qilish qobiliyatini o'rganadi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, bolalar tabiatdagi jamoaviy faoliyatlar orqali liderlik, mas'uliyat va guruhda ishlash ko'nikmalarini rivojlantiradi. Bu esa ularning maktabga tayyorligi va kelajakdagi ijtimoiy muvaffaqiyatlarini oshiradi.

Ekologik ong va mas'uliyatni shakllantirish

Tabiat bilan tanishtirish bolalarda ekologik ongni shakllantirishga xizmat qiladi. Bolalar kichik yoshdan atrof-muhitni qadrlash, resurslarni tejash, ifloslanishga qarshi harakat qilish va tabiiy boyliklarni asrash g'oyalari o'zlashtiradi. Shu tarzda, ular kelajakda mas'uliyatli fuqarolar bo'lib yetishadi.

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, bolalar ochiq havoda o'rganish jarayonida ekologik g'oyalarni oson qabul qiladi, ularni amalda qo'llashga intiladi. Masalan, tabiatdagi chiqindilarni ajratish, suvni

tejash yoki o‘simliklarga g‘amxo‘rlik qilish kabi oddiy harakatlar bolalarda mas‘uliyat va ekologik ongni mustahkamlaydi.

Ijodiy rivojlanish

Tabiat bolalarning ijodiy fikrlash qobiliyatini oshiradi. Rang-barang o‘simliklar, tabiiy shakllar, hayvonlar va tabiat jarayonlarini kuzatish bolalarda tasviriy va dramatik ijodiy faoliyatni rag‘batlantiradi. Shu bilan birga, ular muammolarni yangi usullarda hal qilishni o‘rganadi, mustaqil fikrlash va kashfiyot qilish qobiliyatini rivojlantiradi.

Xulosa

Tabiat bilan tanishtirish maktabgacha yoshdagi bolalar rivojida juda muhim o‘rin tutadi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, bolalar tabiat bilan bevosita aloqada bo‘lganida ularning kognitiv, emotsional, ijtimoiy va ijodiy rivojlanish jarayonlari sezilarli darajada yaxshilanadi.

Kognitiv rivojlanish nuqtai nazaridan, bolalar tabiatdagi hodisalarni kuzatish, o‘simlik va hayvonlarni o‘rganish orqali mantiqiy fikrlash, tasavvur va sabab-oqibat aloqalarini tushunish qobiliyatini rivojlantiradi. Emotsional rivojlanishda tabiat bilan aloqaning roli bolalarda stressni kamaytiradi, hissiy barqarorlikni oshiradi va empatiya, mehr-oqibat kabi ijtimoiy-emotsional ko‘nikmalarni shakllantiradi.

Ijtimoiy rivojlanish nuqtai nazaridan, tabiat bilan birgalikda faoliyat bolalarga hamkorlik qilish, guruhda ishlash, boshqalar bilan tajriba almashish kabi ko‘nikmalarni beradi. Shu bilan birga, ekologik ong va mas‘uliyatni shakllantirishda ham tabiat bilan tanishtirish muhim rol o‘ynaydi. Bolalar kichik yoshdan tabiatni qadrlash, resurslarni tejash va tabiiy boyliklarni asrash tamoyillarini o‘zlashtiradi, bu esa kelajakda mas‘uliyatli va ongli shaxs sifatida rivojlanishlariga yordam beradi.

Shu bois, maktabgacha ta‘lim muassasalarida bolalarni tabiat bilan tanishtirish tizimli, pedagogik yondashuv asosida amalga oshirilishi lozim. Bu jarayon bolalarning rivojlanishini kompleks qo‘llab-quvvatlash bilan birga, ularni kelajakda ekologik mas‘uliyatli va ijodiy shaxs sifatida shakllantiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Chawla, L. (2015). *Benefits of Nature for Children*. New York: Routledge.
2. Louv, R. (2008). *Last Child in the Woods: Saving Our Children from Nature-Deficit Disorder*. Algonquin Books.
3. Erikson, E. H. (1963). *Childhood and Society*. New York: Norton.
4. Piaget, J. (1952). *The Origins of Intelligence in Children*. New York: International Universities Press.
5. Vygotskiy, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Harvard University Press.
6. Yo‘ldoshev, M. & Raximova, G. (2018). *Maktabgacha yoshdagi bolalarni ekologik ongini shakllantirish*. Toshkent: Pedagogika.
7. O‘zbekiston Respublikasi Ta‘lim Vazirligi (2020). *Maktabgacha ta‘lim standartlari*.